

מלמד אחר אי אפשר לעכב עליו. (37)

דאמר מר (עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר. ואי אפשר לעכב עליו.

שואלת הגמרא: **וניחוש דילמא אתי לאיתרשולי**, נחשוש שמא יבא להתרשל כשרואה שאי אפשר לעכב עליו אף על פי שיש כבר אחר, וכמו שסובר רבא לעיל בע"א דלא מסלקין הראשון מפני השני שלא יבא להתרשל. **אמר ליה (38)**

כב-א

קנאת סופרים תרבה חכמה. כשיהיו שני מלמדים ייראו זה מזה שלא יאמר השני עליו שאינו מלמד טוב, ומתוך כך יזהרו ללמד טוב.

אמר רב נחמן בר יצחק: ומודה רב הונא בריה דרב יהושע ברוכלין המחזירין בעיירות דלא מצי מעכב. רוכלין המוכרין בשמים לנשים להתקטש בהן, ודרכן ללכת ממקום למקום למכור סחורתן, אי אפשר לעכב עליהן מלמכור כאן.

דאמר מר, עזרא תקן להן לישראל שיהו רוכלין מחזירין בעיירות, כדי שיהו תכשיטין מצויין לבנות ישראל. וכיון שהוא תקנת עזרא אי אפשר לעכב.

והני מיילי לאהדורי. אבל לאקבועי לא. הדין שאין יכול לעכב זהו דוקא ברוכלין המסבבין במבואות ובבתים למכור סחורתן ואחר כך חוזרין למקומן, אבל אם באין לקבוע מקומן בעיר הזאת למכור סחורתן, יכולין לעכב עליהן. **ואי צורבא מרבנן הוא אפילו לאקבועי נמי,** אם הרוכל הוא תלמיד חכם, מותר לו גם לקבוע מקומו בעיר עד שימכור סחורתו, משום שטרוד בלימודו ואין דרכו להסתובב ממקום למקום, לכן התירו לו גם לקבוע מקומו.

כי הא דרבא, שרא להו לרבי יאשיה ולרב עובדיה לאקבועי דלא כהלכתא, כמו שמצינו שרבא התיר לרבי יאשיה ולרב עובדיה לקבוע מקומם בעיר, אף על פי שזהו שלא כדין, שהרי עזרא התיר רק לחזור בעיירות ולא לקבוע, מכל מקום, התיר רבא לפנים משורת הדין.

מאי טעמא מה הטעם שהתיר?

כיון דרבנן נינהו, אתו לטרדו מגירסייהו. כיון שהם רבנן אם יצטרכו לחזור בעיירות יטרדו מגירסתם.

הנהו דיקולאי מוכרי סלים, ויש אומרים מוכרי יורות, דאייתו דיקלאי לבבל, שהביאו סליהן או יורות שלהן לבבל למכור, **אתו בני מתא קא מעכבי עלויהו,** באו בני המקום

37. לפי ר"י הנ"ל אף אם בא מעיר אחרת, ולפי הר"ש דוקא אם הוא גר באותו מבוי אין יכול לעכבו.

38. רש"י ותוס' אין גורסים כל הסוגריים הזה שלא מצינו בשום מקום שעזרא תיקן כן.

שכינו, אבל בן מבוי אחר י"ל שנחשב שכינו. ורבינו יונה והריטב"א תירצו שכאן מדובר שבן מבוי אחר שגר במקום רחוק באותה העיר, רוצה לפתוח חנותו סמוך לאותו מבוי, בבתים הסמוכים לו מחוץ למבוי, ועל זה הסתפק רב הונא ברי' דר"י, אבל לפתוח באותו מבוי בודאי שיכול לעכב כמבואר בבביתא הנ"ל.

ממה נתפרנס?

אמר לחו: זילו זבנו שיעור חיותייכו עד דעקריתו אשראי דידכו, ואזליתו. אמר להם שימכרו שיעור שהם צריכים בשביל מחייתם עד שיגמרו לגבות חובות שלהם, וכשיגמרו לגבות ילכו למקומם.

רב דימי מנהרדעא אייתי גרוגרות בספינה, הביא גרוגרות בספינה כדי למכור אותן בשוק.

אמר ליה ריש גלותא לרבא: פוק חזי, לך ובדוק את רב דימי, **אי צורבא מרבנן,** אם תלמיד חכם הוא, הרי אז, **נקיט ליה שוקא,** יכריזו שלא ימכור איש בעיר גרוגרות לפני שהוא יגמור למכור את סחורתו.

אמר ליה רבא לרב אדא בר אבא: פוק, תהי ליה בקנקניה, לך והריח בקנקנו, אם יין הוא או חומץ. ונקט לשון של משל, והכוונה היא שיבדוק אותו בשאלות לראות אם הוא תלמיד חכם.

נפק [אזל]. בעא מיניה: פיל שבלע כפיפה מצרית, והקיאה דרך בית הרעי, מהו?

יצא והלך רב אדא, ושאל אותו מה הדין לגבי טומאת כלים, אם אירע שפיל בלע "כפיפה מצרית", שהוא סל נצרים של ערבה, ויצאה הכפיפה שלימה דרך בית הרעי. האם נחשב הכלי הזה כ"מעוכל" בקיבת הפיל, ודינו עתה הוא כדין "כלי גללים", שאינם מקבלים טומאה. או שאינו נחשב כמעוכל,

ורצו לעכב עליהם, **אתו לקמיה דרבינא,** הם באו לפני רבינא שיפסוק להם.

אמר לחו: מעלמא אתו, ולעלמא לזבנו, היה שם יום השוק שמתקבצין אנשים ממקומות אחרים לקנות מן השוק, ואמר רבינא כיון שהם באו ממקומות אחרים לכן יכולים למכור לאנשים שבאו ממקומות אחרים לכאן.

והני מילי ביומא דשוקא, אבל בלא יומא דשוקא לא. זהו דוקא ביום השוק, אבל שלא ביום השוק לא.

וביומא דשוקא נמי לא אמרינן, אלא לזבוני בשוק. אבל לאחדורי לא. גם ביום השוק לא הותר להם אלא למכור בשוק ששם יש אנשים ממקומות אחרים, אבל לחזור בבתי העיר לא.

הנהו עמוראי מוכרי צמר, דאייתו עמרא לפום נהרא, שהביאו צמר למכור במקום שנקרא פום נהרא, **אתו בני מתא קא מעכבי עלויהו,** באו בני המקום לעכב עליהם, **אתו לקמיה דרב כהנא** הם באו לפני רב כהנא.

אמר לחו: דינא הוא דמעכבי עליוכו, אמר להם שהדין הוא שיכולים לעכב עליכם.⁽³⁹⁾

אמרו ליה: אית לן אשראי [במתא].

אמרו לרב כהנא: מכרנו בהקפה בעיר הזאת, וצריכים אנו לשהות בעיר עד שנגבה חובות שלנו, ואם לא נמכור בינתיים סחורתינו

ובלבד שמוכר כשער שאר חנוונים, אבל אם מוכר יותר בזול אין מעכבין עליו, כיון שהוא טוב לבני העיר, והרמב"ן חולק על הר"י מיגאש.

39. כתב הרא"ש פירוש אם רוצים למכור על יד על יד כדרך חנוונים, אבל למכור סחורה בבת אחת אין יכולין לעכב עליהן. והר"י מיגאש כתב

אלא נחשב כמו שהיה מקודם, ומקבל
טומאה. (40)

לא הוה בידיה, לא ידע רב דימי להשיב לו.

אמר ליה, שאל רב דימי את רב אדא: מר
ניהו רבא? האם מר הוא רבא [שהיה
מפורסם לגדול בעיר הזאת].

טפח ליה בסנדליה, רב אדא הכהו לרב דימי
על סנדלו דרך שחוק, כשם שמכים למי
שאינו חשוב, ואמר ליה: בין דידי לרבא,
איכא טובא. ביני לרבא יש הבדל גדול.
מיהו, על כרחך אנא רבך, ורבא הוא רבך
דרבך. אני רבך, לפי שיודע אני בתורה יותר
ממך. ורבא הוא הרב שלי. נמצא שרבא הוא
הרב של רבך.

לא נקטו ליה שוקא. פסיד גרוגרות ידיה.
לא העמידו לו השוק להכריז שאף אחד לא
ימכור גרוגרות בלעדו, ולא קנו ממנו, ונפסד
הגרוגרות שלו.

אתא לקמיה דרב יוסף, אמר ליה: חזי מר,
מאי עבדו לי! רב דימי בא לרב יוסף והתאונן
לפניו על מה שעשו לו.

אמר ליה רב יוסף: מאן דלא שהייה לאוניתא
דמלכא דאדום, לא נשהייה לאוניתיך. מי
שלא נמנע מלהפרע על הבזיון שעשו למלך
אדום אף על פי שהיה גוי אדומי, כל שכן
שלא ימנע מלהפרע ממי שגרם לך צער!

והיכן מצינו שהקב"ה נפרע על הבזיון שעשו
למלך אדום? — דכתיב "כה אמר ה' על
שלישה פשעי מואב ועל ארבעה לא אשיבנו,
על שרפו עצמות מלך אדום לסיד". ומוכח
מכאן שה' העניש את מואב על מה ששרפו
עצמות מלך אדום בסיד.

נה נפשיה דרב אדא בר אבא. רב אדא
נפטר.

ונחלקו האמוראים, מי מהם גרם להענשתו
של רב דימי במיתה.

רב יוסף אמר: אנא ענישתיה, דאנא
לטייתיה. רב יוסף הצטער על כך שבגללו
נענש רב אדא, לפי שקיללו, ותלה רב יוסף
שבגלל קלתו מת. (41)

רב דימי מנהרדעא אמר: אנא ענישתיה,
דאפסיד גרוגרות דידי. רב דימי חשש
שבגללו נענש, לפי שהקפיד עליו על כך
שהפסיד הגרוגרות שלו.

אבוי אמר: אנא ענישתיה.

דאמר להו לרבנן: אדמגרמיתו גרמי בי
אבוי, תו אכלו בשרא [שמינא] בי רבא.

אבוי חשש שבגללו נענש, לפי שהיה רב
אדא רגיל לומר לתלמידים: עד שאתם
שוכרים עצמות כדי לאכול מוח העצמות
שבתוכם, בבית אבוי, יותר טוב לכם
שתאכלו בשר שמן בבית רבא. וזהו לשון

40. שלא עשה שינוי מעשה.

41. פירושו התוס', משום שכל מי שחבירו נענש
על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה,
לכן כל אחד הצטער שחשש שבגללו נענש.

40. כתבו תוס' שמדובר כשבלע ענפים ואח"כ
עשו מזה סל, שאם בלע סל שלם מבואר
במנחות שאין בטל ממנו תורת קבלת טומאה,
שכיון שכבר חל עליו אין יורד ממנו כל זמן

שיאמר להם את השמועות של מעשר בהמה איך אמרם רבא.

אמר להו: הכי אמר רבא, והכי אמר רבא, אמר להם כך אמר רבא וכך אמר רבא.

אדהכי, נגה ליה לרב נחמן בר יצחק, בינתיים התאחר הזמן לרב נחמן בר יצחק ולא יכול לדרוש, כיון שלא חזר על הדברים ביחד עם רב אדא.

אמרו ליה רבנן לרב נחמן בר יצחק: קום, דנגה לך, למה יתיב מר, תלמידי הישיבה הבאים לשמוע אמרו לרבנן "שיקום וידרוש להם, שהרי כבר מאוחר, ולמה הוא יושב ואינו דורש?"

אמר להו: יתיבנא וקא מנטרא לערפיה דרב אדא בר אבא! אמר להם אני יושב ומחכה שיביאו כאן את מטת רב אדא, שמת.

אדהכי, נפק קלא דנח נפשיה דרב אדא בר אבא. בינתיים יצא קול שנפטר רב אדא בר אבא.

ומסיימת הגמרא: **ומסתברא, דרב נחמן בר יצחק ענשיה.** מסתבר שעיקר הטעם שמת, היה בגלל רב נחמן בר יצחק, שאמר מפורש שמחכה למטתו, דהיינו שמת, מה שאין כן אחרים, שלא אמרו שימות.

מתניתין:

מי שחיה כותלו סמוך לכותל חבירו, לא יסמוך לו כותל אחר, אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות.

משל, והכונה היא שאצל אביו אין ההלכות ברורות, וצריך יגיעה גדולה להבינן, ואילו אצל רבא הדברים ברורים ומאירים. והיה לאביו קפידא עליו, על שהיה אומר הדברים האלו. ולכן חשש אביו שבגללו מת רב אדא.

ורבא אמר אנא ענישתיה.

[**דכי הוה אזיל לבי טבחא למשקל אומצא,** כשהיה הולך רבא לטבח לקנות בשר, אמר להו לטבחי: **אנא שקילנא בישרא מיקמי שמעיה דרבא, דאנא עדיפנא מיניה!** היה אומר לטבחים [הקצבים, מוכרי הבשר], שיביאו לו בשר לפני שיקח המשרת של רבא בעבורו, משום שהוא יותר גדול מרבא. והיה לרבא קפידא עליו על כך, לכן חשש רבא שבגללו מת.

רב נחמן בר יצחק אמר, אנא ענישתיה.

דרב נחמן בר יצחק ריש כלה הוה, ראש לחכמים שהתאספו בשבתות שלפני החגים ללמוד, והיה דורש להם. **כל יומא, מיקמי דניעול לבלה, מרהיט בהדיה רב אדא בר אבא לשמעתיה, והדר עייל לבלה.** כל יום, לפני שהיה נכנס לדרוש ברבים, היה חוזר על השמועה [הסוגיא] ביחד עם רב אדא, ואחר כך היה נכנס לדרוש.

ההוא יומא, נקטוה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לרב אדא בר אבא משום דלא הוו בסיומא, באותו יום תפסו רב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע את רב אדא, משום שלא היו בסיום הדרשה של רבא שהיה דורש בענין מעשר בהמה.

אמרו ליה: אימא לך הני שמעתתא דמעשר בהמה היכי אמרינח רבא, אמרו לרב אדא

גמרא:

ומקשה הגמרא על הרישא של המשנה, לפי הפירוש שנתבאר לעיל:

וקמא, היכי סמיך? איך הוא סמך כותל הראשון לפני שנפל בתוך ארבע אמות? ואם מדובר שנתן לו רשות על הראשון, עדיין קשה, למה התנא דיבר על אופן זה, הרי התנא בא להשמיענו עצם הדין שצריך להרחיק ארבע אמות? (1)

מתרצת הגמרא: **אמר רב יהודה, הכי קאמר:**

הבא לסמוך, לא יסמוך אלא אם כן הרחיק כב-ב ממנו ארבע אמות.

אין מדובר כאן שהיה כותל ונפל, אלא פירוש המשנה הוא: מי שהיה גבול כותלו סמוך לכותל חבירו, כלומר שהמקום שראוי לבנות שם כותלו, היה סמוך לכותל חבירו, לא יסמוך אלא אם כן הרחיק ארבע אמות. (2)

ולפי ההוה אמינא בגמרא, פירוש המשנה הוא: מי שהיה כותלו סמוך מתחילה לכותל חבירו בתוך ארבע אמות, ונפל, ורוצה עכשיו שוב לבנותו, לא יבנה אותו סמוך לכותל חבירו, אלא צריך להרחיקו ארבע אמות.

החלונות, בין מלמעלן בין מלמטן, בין כנגדן ארבע אמות. מי שהיו לו חלונות פתוחים לחצר חבירו, והוחזק בכך ג' שנים, ובא בעל החצר לבנות שם כותל ליד החלונות, אם בא להגביה הכותל מעל החלונות צריך שיגביה לא פחות מארבע אמות, כדי שאם יסמוך עצמו על הכותל לא יוכל להסתכל דרך החלונות ברשות חבירו. ואם בא להנמיך הכותל מהחלונות צריך להנמיך לא פחות מארבע אמות, כדי שאם יעמוד על ראש עובי הכותל לא יוכל להסתכל דרך החלונות ברשות חבירו. ובכל אופן, צריך גם להרחיק הכותל מכנגד החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל עליו.

לראשון לסמוך כותלו למיצר. ותירצו תוס' שרבי אין אוסר לסמוך רק אם הדבר שסומך הוא המזיק, אבל כאן הכותל אינו מזיק כלום, רק על ידי שיש הכותל צריך השני להרחיק ארבע אמות בשביל שישאר מקום לדוושא כדי שיתחזק הכותל.

ורבינו יונה תמה על עצם הדין שצריך להרחיק ארבע אמות משום דוושא, איך יש לבעל הכותל זכות בקרקעו של חבירו שיהיה שם דוושא בשביל לחזק כותלו, הרי אין השני מזיק לו כשמונע הדוושא אלא שאין מועיל לו לחזק כותלו. ותירץ בשם הרשב"א מן ההר שמדובר כשקנה הראשון מן המלך את הקרקע, שעי"ז נשתעבדו הארבע אמות שליידו לדוושא.

1. כן כתב הרשב"א. אולם הריטב"א כתב שאם נתן לו רשות בכותל הראשון לסמוך תוך ארבע אמות ונפל, מותר לסמוך גם כותל השני תוך ארבע אמות.

2. כן כתבו תוס'. והרמב"ן כתב שהפירוש לפי רב יהודה, מי שהיה כותלו סמוך לכותל שבא חבירו לבנות בצד המיצר, לא יסמוך לו חבירו כותל אחר אלא אם כן הרחיק ארבע אמות. והקשה רבא שלשון המשנה משמע שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו שהיה שם כבר כותל, ולא שהכונה לכותל שרוצה לבנות. והקשו הראשונים לפי רבא שסובר בתחילת הפרק שאסור לראשון לסמוך בור וכיו"ב סמוך למיצר, איך כאן מותר